

بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

ریویندیہ

■ تالیف: علی ملاموسی میبدی

■ زیر نظر: مہدی فرمانیان

سرشناسه: ملاموسی میبدی، علی، ۱۳۶۰ -
 عنوان و پدیدآور: دیوبندیه/ تالیف علی ملاموسی میبدی؛ زیر نظر مهدی فرمانیان؛ [تهیه کننده] موسسه
 روشنگر آرمان اندیشه مطالعات بنیان دینی
 مشخصات نشر: قم: دارالاعلام لمدرسة اهل البيت(ع)، ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری: ۶۶ص.
 فروست: جریان شناسی سلفی گری معاصر؛ ۵
 شابک (ج.۵): 978-600-978-31-6 (V.5)
 شابک (دوره): 9-3-94805-600-978 (V.Set)
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: دیوبندیه
 موضوع: دیوبندیه -- عقاید -- نقد و تفسیر
 موضوع: اهل سنت -- عقاید
 موضوع: اسلام -- فرقه ها
 شناسه افزوده: فرمانیان، مهدی، ۱۳۵۲ -، ناظر علمی
 شناسه افزوده: موسسه روشنگر آرمان اندیشه مطالعات بنیان دینی
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۷۵۹/۴/۲۳۴ BP
 رده بندی دیوینی: ۲۹۷/۵۱۲
 شماره کتابشناسی: ۹۴۲۹۷۵۱۲

انتشارات دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (ع)
 قم، خیابان فاطمی، کوچه ۲، فرعی اول، پلاک ۳۱.
 تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۷۲۹
 مدیر انتشارات: محمد حسن بهشتی ۰۹۱۰۲۰۴۳۱۰۶

موسسه مطالعات بنیان دینی
 (اندیشکده راهبردی ادیان، فرق و مذاهب)
 قم، بلوار شهید احمد کریمی، کوچه ۲۱، پلاک ۱۶
 تلفن: ۰۲۵-۳۲۷۰۷۰۰۹، ۰۹۱۰۰۱۱۳۵۹۵

دیوبندیه

تألیف:	علی ملاموسی میبدی
زیر نظر:	مهدی فرمانیان
ناشر:	انتشارات دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (ع)
ویراستار:	زینب صالحی
صفحه آرای:	محبوب محسنی
چاپ و صحافی:	دفتر تبلیغات اسلامی
تیراژ:	۵۰۰۰ جلد
نوبت چاپ:	اول - ۱۳۹۴
قیمت:	۴۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۷-۳۱-۶

دیباچه

با توجه به تحولات منطقه و رشد و گسترش سلفی‌گری و جریان‌های تکفیری، موسسه مطالعات بنیان دینی با هدف ارائه تحقیقات کاربردی و راهبردی، طرح کتابچه‌های مختصر و علمی در زمینه سلفی‌گری را به موسسه دارالاعلام پیشنهاد داد. مؤسسه دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (علیهم‌السلام)، با اشراف حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی - دام ظلّه الوارف - با هدف سلفی‌پژوهی و وهابیت‌شناسی و نقد آرا و افکار آنها، در سال ۱۳۸۹ تأسیس شد و با برگزاری دوره آموزشی - پژوهشی جریان‌شناسی سلفی‌گری و نقد وهابیت، به تربیت محقق در این زمینه پرداخت. در کنار تربیت متخصص، انتشار فصل‌نامه سراج منیر (مجله تخصصی نقد وهابیت) از مهم‌ترین اقدامات مؤسسه است که تاکنون، هفده شماره از آن انتشار یافته و مورد استقبال مراجع، استادان و محققان قرار گرفته است. راه‌اندازی سایت وهابیت‌شناسی، انتشار آثاری در تبیین و نقد افکار سلفیه و ایجاد کتابخانه تخصصی، از دیگر فعالیت‌های این مؤسسه است.

در این زمینه، کمبود پژوهش‌های متقن، علمی و مختصر در شناخت و تحلیل جریان‌های سلفی معاصر وجود دارد؛ در حالی که اطلاع از وضعیت فعلی این جریان‌ها و ربط و نسبت آنها با دیگر گروه‌ها و

مذاهب گوناگون، از احتیاجات مبرم مراکز علمی و فرهنگی کشور است؛ به همین علت، مؤسسه دارالاعلام که مؤسسه‌ای تخصصی و حوزوی است و از استادان مجرب و پژوهشگران متخصص در زمینه سلفی‌پژوهی و نقد وهابیت برخوردار است، طرح مؤسسه مطالعات بنیان دینی را پذیرفت و مقرر گردید که به صورت مشترک این کتابچه‌ها انتشار یابد. این دو مؤسسه وظیفه خود می‌دانند که خلأ این پژوهش‌ها را پر کنند و در این زمینه، یاریگر مؤسسات و مراکز فرهنگی و علمی کشور باشند.

با توجه به مطالب بیان‌شده، مؤسسه طرح کتابچه‌های پالتویی را در زمینه شناخت و تحلیل جریان‌های سلفی و تکفیری معاصر، در دستور کار قرار داد و با یاری گرفتن از استادان و پژوهشگران خود و مؤسسه مطالعات بنیان دینی، به انتشار چهارده کتابچه در معرفی و تحلیل جریان‌های سلفی معاصر اقدام کرد.

چهارده موضوع مورد تحقیق در زمینه جریان‌شناسی سلفی‌گری معاصر عبارتند از:

۱. تاریخ تفکر سلفی‌گری؛
۲. ابن تیمیه، مؤسس مکتب سلفیه؛
۳. وهابیت، تاریخ و افکار؛
۴. جریان سلفی - زیدی؛
۵. دیوبندیه؛
۶. جماعة التبلیغ؛
۷. سپاه صحابه و لشکر جهنگوی؛
۸. طالبان؛

۹. اخوان المسلمین؛

۱۰. سلفیہ جہادی؛

۱۱. افغان العرب؛

۱۲. القاعده؛

۱۳. داعش؛

۱۴. تأثیر افراط‌گری شیعه بر گسترش سلفی‌گری.

بیشتر نویسندگان از محققان مؤسسه دارالاعلام هستند که با گذراندن دوره پژوهشی دوساله نقد و هابیت در مؤسسه، اکنون توانایی تبلیغ، تدریس و تحقیق در زمینه سلفی پژوهی و نقد و هابیت را دارند و این تحقیق حاصل زحمات این عزیزان است.

در پایان از حجت الاسلام والمسلمین دکتر مهدی فرمانیان، رئیس محترم مؤسسه مطالعات بنیان دینی (اندیشکده راهبردی ادیان، فرق و مذاهب) که راهنمایی و ویرایش علمی این مجموعه را نیز به عهده داشتند، صمیمانه قدردانی می‌کنیم.

مهدی مکارم شیرازی

ریاست مؤسسه

دارالاعلام لمدرسة اهل البيت (علیهم السلام)

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۲	پیش زمینه های تفکر دیوبندی
۱۳	تقابل سرهندی با صوفیان
۱۴	تقابل سرهندی با شیعیان
۱۶	تأثیر مدرسه فکری سرهندی
۱۷	شاه ولی الله دهلوی
۲۲	تقابل دهلوی با مذهب شیعه
۲۳	مدرسه فکری شاه ولی الله دهلوی
۲۴	رویکرد جهادی در مدرسه دهلوی
۲۶	انقلاب مردم هندوستان علیه بریتانیا
۲۷	تأسیس مدرسه دارالعلوم دیوبند
۳۰	اندیشه های دیوبندیه
۳۱	گرایش های فکری دیوبندیه
۳۱	گرایش «حیاتی»
۳۴	گرایش «مماتی»
۳۸	تفکرات دیوبندی های «مماتی»
۳۹	تقابل دیوبندیه با اهل حدیث
۴۱	تقابل دیوبندیه با بریلویه
۴۲	تقابل دیوبندیه با وهابیت
۴۶	تقابل دیوبندیه با شیعه
۴۹	دیوبندیه در پاکستان
۵۱	ارتباط طالبان با مدارس دیوبندیه
۵۲	مدرسه علمیه حقانیه
۵۵	مدرسه جامعة العلوم الاسلامیة
۵۶	دیوبندیه در ایران
۵۹	منابع

مقدمه

«دیوبندیه» مکتبی است که در قرن دوازدهم هجری به دست شماری از علمای حنفی در شبه‌قاره هند بر مبنای تفکر شاه ولی‌الله دهلوی در روستای دیوبند^۱ تأسیس شد.^۲ علمای دارالعلوم دیوبند در فقه مقلد ابوحنیفه و در اعتقادات و کلام تابع ابومنصور ماتریدی و ابوالحسن اشعری هستند، نگاه مثبتی به سلسله‌های تصوف اعم از نقش‌بندیه، چشتیه، قادریه و سهروردیه دارند و تحت تأثیر ابن تیمیه برخی از اعمال مسلمانان را بدعت و شرک می‌دانند.^۳ به نظر دیوبندیان، هر فردی آرا و افکار خود را از مجدد الف ثانی احمد سرهندی و شاه ولی‌الله دهلوی اخذ کند و این تفکرات را با اندیشه مؤسسان جامعه دارالعلوم دیوبند متصل بداند در زمره علمای دیوبندی به شمار می‌رود، اگرچه خارج از شبه‌قاره هند به امور دینی، سیاسی یا اجتماعی اشتغال داشته باشد.^۴ دیوبندیه، با تأثیرپذیری از شاه ولی‌الله دهلوی، عزاداری و بنای بر قبور را بدعت می‌دانند، استغاثه و نذر برای ارواح اولیای الهی را شرک قلمداد

۱. دیوبند شهری است در ایالت اوتارپرادش که به سبب وجود جامعه اسلامی «دارالعلوم» در این شهر مشهور شده است.

۲. سید طالب الرحمن، الدیوبندیة تعریفها عقائدها، ص ۲۱.

۳. خلیل احمد سهارنپوری، المہتد علی المفئد، ص ۳۳-۳۴.

۴. نک: محمّد طیب، علماء دیوبند عقیدة و منهجاً، ص ۶۹-۷۳.

می‌کنند و گرچه گرایش‌های صوفیانه دارند اما برخی از اعمال صوفیان را نیز شرک و بدعت محسوب می‌کنند.

بعد از فروپاشی امپراتوری عثمانی و برقراری جنبش خلافت در هند در سال ۱۹۲۶، یکی از فارغ‌التحصیلان دیوبند با تأسیس سازمان «جماعت تبلیغ» باعث گسترش فزاینده تفکر و مکتب دیوبند شد و این تفکر در سراسر جهان بسط یافت. تفکر دیوبندیه قریب به هفتاد سال پیش به ایران اسلامی وارد شد و امروزه بسیاری از مولوی‌های شرق ایران از فارغ‌التحصیلان مکتب دیوبند هستند و به گسترش این طرز تفکر کمک می‌کنند.

در کنار گروه‌های معتدل و ضدتکفیری دیوبند، برخی از فارغ‌التحصیلان افراطی این مکتب گروه‌هایی تأسیس کردند که امروزه از مهم‌ترین جریان‌های تکفیری جهان اسلام به شمار می‌روند. سپاه صحابه، لشکر جهنگوی، لشکر طیبه و طالبان افغانستان و پاکستان از این دسته‌اند. این عده در مدارس دیوبند تحصیل کرده‌اند و به گسترش تکفیر و افراط در جهان اسلام، به‌ویژه در شرق جهان اسلام، دامن زده‌اند. آنچه در ادامه می‌آید مختصری از تاریخ پیدایش، تطورات، عقاید و افکار دیوبندیان است.

پیش‌زمینه‌های تفکر دیوبندی

از مهم‌ترین افرادی که تأثیر فراوانی بر تفکر دیوبندیه گذاشته‌اند احمد فاروقی سرهندی از فقیهان حنفی ماتریدی نقش‌بندی (متوفای ۱۰۳۴ ه.ق.) است که نزد نقش‌بندیان به امام ربانی معروف است. او به سبب مبارزه با بدعت‌های اهل زمانه خود به مجدّد الف ثانی، یعنی

